

«مطالعات جامعه‌شناسی»

سال چهارم، شماره چهاردهم، بهار ۱۳۹۱

ص ص ۴۵-۲۹

بررسی عوامل موثر اجتماعی در احساس آنومی

اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد تبریز

حسن جوادی^۱

دکتر محمود علمی^۲

دکتر صمد صباغ^۳

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۱/۲۴

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۳۹۳/۲/۳۱

چکیده

آنومی به معنای شرایط بی‌هنجاری و بی‌قانونی از جمله مسائل اجتماعی ناشی از دوران گذر هر جامعه است. سوال اصلی تحقیق این است که «آیا میان عوامل اجتماعی و احساس آنومی اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد تبریز رابطه وجود دارد یا نه؟» «احساس آنومی» در این تحقیق متغیر وابسته و از طریق بررسی متغیرهای مستقل عوامل اجتماعی (مشارکت، طبقه، همبستگی، نظارت و شکاف ارزشی) بررسی می‌شود. این تحقیق از نظریات دورکیم، مرنون، پارسونز و ... استفاده کرده و از روش پژوهش پیمایشی و نمونه ۳۸۵ نفر دانشجوی به تفکیک نسبی انتخاب شده‌اند. هم‌چنین در آزمون فرضیه‌ها از ضریب همبستگی پیرسون، T-test و Anova استفاده شده است. هم‌چنین برای تبیین احساس آنومی بر اساس متغیرهای مستقل نیز از رگرسیون چندگانه استفاده شد. میزان احساس آنومی (متوسط نمره ۵۵/۶۱) می‌باشد. در این تحقیق فرضیه ارتباط همبستگی اجتماعی نظریه دورکیم، نظریه مسنر و کروهن، رابطه معکوس همبستگی اجتماعی و احساس آنومی، ارتباط احساس آنومی با نظارت اجتماعی با نظریات دیوید ریزمن و ایتکینسون و رابرتسون و رابطه معکوس نظارت اجتماعی و احساس آنومی، کاهش احساس آنومی با پذیرفتن ارزش‌های جامعه پارسونز تایید شدند. واژگان کلیدی: آنومی اجتماعی، عوامل اجتماعی، همبستگی اجتماعی، نظارت اجتماعی، طبقه اجتماعی، شکاف ارزشی، مشارکت اجتماعی.

۱. کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز - ایران (نویسنده مسئول).

E-mail: javadi1010@gmail.com

۲. استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، گروه علوم اجتماعی؛ تبریز - ایران.

۳. استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، گروه علوم اجتماعی؛ تبریز - ایران.

مقدمه

در زندگی اجتماعی بشر، از جمله مسائلی که در هر زمانی از تاریخ، انسان با نوعی با آن برخورد داشته است مسئله «بی‌هنجاری» (Anomie) بوده است. بی‌هنجاری می‌تواند بر حسب مواردی چون نوآوری، طغیان، اصلاح‌خواهی اجتماعی و یا رفتارهای ضد اجتماعی، تنازع و عدم پذیرش هنجارها، حکومت ناگرایی و یا ناهم‌نوایی منبعت از بی‌حالی و یا ناشی از خلق و ابداع، اشکال بسیار گوناگونی به خود گیرد (بیرو، ۱۳۷۵: ۱۶). هم‌چنین به نحوی معیار مشترک بین اعضای جامعه متزلزل و از بین می‌رود مسئله‌ای که به زعم برخی صاحب‌نظران، بیشتر در جوامع در حال گذر است. از سویی هم افرادی که خود دچار «احساس آنومی» هستند با رفتارها و برخوردهای خود در سرایت همین احساس به دیگران و مبتلا کردن آن‌ها به «احساس آنومی» نقش دارند. حال با توجه به اهمیت مقوله آنومی و در کنار آن با توجه به اهمیت قشر جوان، علی‌الخصوص دانشجویان، وجود آنومی در این قشر باید بیشتر مورد تحلیل و بررسی قرار گیرد. باتوجه به این که طیف دانشجو نقش الگو برای سایر جوانان را دارد. «به اعتقاد دورکیم، وقتی فقدان التزام اجتماعی به قوانین، هنجارها و قواعد به وجود آید، افراد احساس می‌کنند راهنمایی در انتخاب‌های خود ندارند، در نتیجه حالتی از گسستگی و بی‌سامانی در نظام اجتماعی آشکار می‌شود. در حقیقت، تضعیف هنجارهای نظم دهنده به رفتارهای افراد، وضعیت آنومیک خوانده می‌شود» (Morrison, 1995: 187). لذا بررسی احساس آنومی در بین دانشجویان برای حل آن باید جدی گرفته شود در این میان باتوجه به عواقبی که می‌تواند در پی ابتلا جامعه به آنومی در جامعه پیش بیاید، با آگاهی به این مسئله که رفتارهایی چون ناامیدی، بی‌معنایی، بی‌اعتمادی به دیگران و مسئولین از عوارض آنومی است، لذا باید در بعد اهمیت مسئله، به این مورد توجه داشت که افرادی با چنین خصوصیتی چون در جامعه زندگی می‌کنند. چگونه با دیگران تعامل خواهند داشت و این که چگونه بر افراد دیگر تأثیر گذاشته و در آینده چطور افرادی را تربیت و به جامعه تحویل خواهند داد.

در زندگی اجتماعی، انسان غالب انحراف‌ها را در شرایط زمانی و مکانی تعریف و مشخص کرده است. لذا انحرافات و مقولات بیشتر حالت نسبی به خود می‌گیرند. در این میان «آنومی» که گاهی «اختلال اجتماعی» یا به نوعی «بی‌نظمی اجتماعی» نیز خوانده می‌شود؛ یکی از رایج‌ترین مفاهیم جامعه‌شناسی است که به علت اهمیت آن، جامعه‌شناسانی نظیر دورکیم، مرتون، مارکس و ... در خصوص آن نظریه‌های متعدد علمی بیان کرده‌اند. هر کدام از نظریه‌پردازان از منظری و زاویه‌ای به تعریف، چگونگی پیدایش و زمینه‌های گسترش آن پرداخته‌اند. حتی گاه افرادی چون دورکیم در دو اثر خود یعنی در «تقسیم‌کار در جامعه» یک تعریف از آنومی داده و در اثر دیگر خود «خودکشی» تعریف متفاوت دیگری داده است، که در مطالب بعدی به این مباحث مفصل‌تر پرداخته خواهد شد. به نوعی شاید بتوان ادعا کرد که این مسئله نشان از پویایی و در جریان بودن آنومی حکایت دارد. در عرصه جامعه‌شناسی، اگر افرادی نظیر دورکیم، «آنومی» را در سطح کلان به کار برده‌اند، در مقابل نظریه‌پردازانی چون مرتون نیز آنومی را در سطح میانی

و خرد بررسی کرده‌اند. درخصوص انومی و انومیک این که فرد «انومیک» گذشته را از دست داده و به آینده امید و اعتقادی ندارد و ناچاراً در لحظه «حال» زندگی می‌کند. برخی جامعه‌شناسان از چنین شرایطی به عنوان «حالت برزخی» یاد می‌کنند و ساده‌تر این که، انسانی از جایی بریده و به جایی نیز هنوز بند نشده است. «اغلب اوقات حالت انومیک یک دوره گذراست: شخص تعلق خود را به گروه خویش از دست می‌دهد و برای مدتی فرصت پیوستن به گروه دیگر را نمی‌یابد» (شیخاوندی، ۱۳۸۴: ۱۰۰). برای درک صحیح شرایط «بی‌هنجاری» و «انومیک» بهتر است که ابتدا به هنجارهای جامعه توجه شود. چراکه با شناخت هنجارها: بی‌هنجاری‌ها نیز راحت‌تر قابل شناخت می‌شوند. رفیع‌پور در خصوص هنجار چنین می‌آورد: «هنجار یکی از مفاهیم مرکزی وهسته‌ای جامعه‌شناسی است. باوصف این: درمتون جامعه‌شناسی و دربین جامعه‌شناسان خارجی نیز فضای مفهوم آن کاملاً مشخص و متمایز نشده است. هنجارها در کلیه شئون زندگی وجود دارند و آن قدر زیادند که حتی یک دانشمند جامعه‌شناس متبحر و با وقوف نیز به همه آن‌ها و بالاخص به تعدادی از آن‌ها اشراف ندارد. وقتی ما یک دوست یا آشنا را ملاقات می‌کنیم به او سلام می‌کنیم با او دست می‌دهیم و گاه روبوسی می‌کنیم. این قواعد و ضوابط رفتاری همه هنجار هستند. بطور خلاصه هر قسمت از رفتارهای انسان که بطور مستقیم یا غیرمستقیم به دیگر انسان‌ها مربوط می‌شود، مبتنی بر هنجار است. از این فراتر، در زندگی فردی نیز هنجارها وجود دارد (طرز عبادت فردی، طرز غذا خوردن و ...) (رفیع‌پور، ۱۳۷۷: ۱۷۹-۱۷۸).

دورکیم و انومی

دورکیم «انومی» را در سطح کلان می‌بیند و بی‌هنجاری را چنین تعریف می‌کند: هرگاه شیرازه تنظیم‌های اجتماعی از هم گسیخته گردند، نفوذ نظارت‌کننده جامعه برگرایش‌های فردی، دیگر کارآیی‌اش را از دست خواهد داد و افراد جامعه به حال خودشان واگذار خواهند شد که چنین وضعیتی را بی‌هنجاری می‌خوانند. این اصطلاح به وضع بی‌ضابطگی نسبی در کل جامعه یا در برخی از گروه‌های ترکیب‌کننده آن راجع است. در این موقعیت، آرزوهای فردی دیگر با هنجارهای مشترک تنظیم نمی‌شوند و در نتیجه، افراد بدون راهنمای اخلاقی می‌مانند و هرکسی تنها هدف‌های شخصی‌اش را دنبال می‌کند (کوزر، ۱۳۷۳: ۱۹۲).

رفتارهای اجتماعی پنج‌گانه در نظریات مرتون

مرتون رفتارهای اجتماعی پنج‌گانه در نظریات خود به با توضیحات زیر (جدول شماره ۱) تعریف می‌کند:

همشکلی (Conformity): این رفتار اجتماعی وقتی بوجود می‌آید که بین اهداف (یعنی، نیازهای تولید شده در فرهنگ و جامعه) و امکانات (یعنی ارضای آن نیازها) در هر قشری، هماهنگی وجود داشته باشد.

نوآوری (Innovation): وقتی فقط اهداف (نیازهای منبعث از جامعه) پذیرفته شوند، اما نه امکانات و طرق دستیابی به آن، که مرتون آن را «نوآوری» می‌نامد.

مناسک‌گرا (Pitualism): در جایی که ابزار و امکانات پذیرفته می‌شوند، اما نه اهداف. مرتون آن رفتار را پیروی و رعایت عادات و رسوم می‌نامد.

عزلت‌گرایی (Retreation): وقتی هردو (هم اهداف و هم امکانات دستیابی به آن) نفی شوند، مرتون آن رفتار را عزلت‌گزیدن یا بی‌تفاوتی (Apathy) [بی‌دردی - بی‌اعتنایی] می‌نامد.

شورش (Rebellian): یک نوع رفتار دیگر شبیه نوع قبل آن است که افراد هم اهداف موجود و هم امکانات موجود را نفی کنند، اما در مقابل اهداف و امکانات دیگری را قبول دارند. در آن صورت مرتون این طبقه را شورش می‌نامد.

جدول شماره (۱): ماتریس رفتارهای نابهنجار

انواع تطبیق رفتار	اهداف فرهنگی	ابزار و راه رسیدن به هدف
Modes of Adepton	Culture Goals	Institution alizaed Means
همشکلی conformity	+	+
نوآوری In novation	+	-
رعایت کردن Ritualism	-	+
بی‌تفاوتی، عزلت Retreation, Apathy	-	-
شورش Rebellion	+	+

منبع: (رفیع‌پور، ۱۳۷۷: ۲۴۱-۲۳۹).

مرتون بیشتر سعی می‌کند با ابعاد بخشیدن به آنومی آن را عینی‌تر کند و به نوعی آن را دارای قابلیت تجربه‌پذیر بکند. مرتون با این پیش‌ذهنیت سراغ اهداف و راه‌های وسایل مشروع برای رسیدن به آن هدف پیش می‌رود که شاخصه جامعه پایدار را نوعی تعادل میان اهداف اجتماعی و فرهنگی می‌بیند و در واقع با نظریات مرتون، مسئله زمانی شروع می‌شود که این رابطه میان اهداف و وسایل به هم می‌خورد. در نهایت این که حسن کار مرتون این است که به نوعی در سنجش عملی «آنومی» گام اساسی برمی‌دارد و کمک شایانی به اندازه‌گیری آن می‌کند.

آنومی در نظریه‌های سی‌من

سی‌من از خود بیگانگی را در اشکال پنج‌گانه از زاویه منظرهای فرهنگی، اجتماعی و روانی بررسی می‌کند که یکی از معادل‌های آن آنومی است. لازم به ذکر است که اشکال پنج‌گانه وی به نوعی وسیله و شاخص سنجش احساس آنومی می‌باشد که از سوی خیلی از محققان مورد استفاده قرار می‌گیرد که در این قسمت از تحقیق از اشکال و معادل‌های مذکور پنج‌گانه بیشتر به مقوله آنومی پرداخته می‌شود. «امروزه

معادل‌های گوناگون از خود بیگانگی بیشترین مباحث مربوط به مناسبات انسانی را در علوم اجتماعی دارد. تحقیق درباره افراد «مطروود»، «حاشیه‌نشین»، «وسواس»، «بی‌هنجار» و «گوشه‌نشین» همه بر پایه فرضیه از خود بیگانگی در علوم اجتماعی معاصر انجام می‌شود. (کوزر و دیگر، ۱۳۷۸: ۴۰۸-۴۰۷).

سوابق و پیشینه تحقیق

- در تحقیقی با عنوان «آنومی در تهران» که توسط پیران صورت گرفته است که نتایج به این شرح بوده است: آن چیزی که ما در این تحقیق به دست آوردیم این است که میزان آنومی در بین جوانان مورد مطالعه ما نسبتاً بالا است. یعنی احساس سردرگمی و اغتشاش بین هنجارها کاملاً مشهود است و این منجر به هویت‌های متکثر و چهره‌های متنوع در عرصه‌های مختلف شده است.

می‌بینیم که ۵۶/۵ درصد آنومی شدید، ۲۷/۶ درصد آنومی متوسط، ۱۵/۹ درصد آنومی ضعیف داشته‌اند ولی هیچ موردی را که فقدان آنومی را گزارش کنیم، ندارد. در زمینه آنومی اجتماعی ۴۶/۹ درصد، در زمینه آنومی سیاسی ۶۵/۷، در زمینه آنومی فردی ۵۷/۴ درصد آنومی داشتند. این که آنومی اقتصادی مهم‌ترین مشکل بروز آنومی در جوانان است که به پولاریزاسیون جامعه مربوط می‌شود (پیران، ۱۳۸۴). در تحقیق مشابه دیگر که در تهران عملی شده است با عنوان «عوامل اجتماعی مؤثر بر آنومی در بین دانش‌آموزان» چنین نتایجی به دست آمده است: در جمع‌بندی نهائی با توجه به فرضیه‌های تحقیق می‌توان گفت کاهش ارتباط با خانواده، پائین بودن پایگاه اقتصادی-اجتماعی، افزایش تفاوت‌های ارزشی بین والدین و فرزندان، پائین بودن میزان مشارکت اجتماعی دانش‌آموزان در فعالیت‌های اجتماعی و نارسائی نظارت اجتماعی درونی و بیرونی مانع درونی شدن ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی شده و موجب آنومی، آشفتگی و بی‌نظمی اجتماعی می‌گردد.

هم‌چنین در بعد معینی سنجش آنومی، که با رعایت هنجارهای رسمی در سطح مسئولان، قانون و برخی ادارات مورد ارزیابی قرار گرفته است، نشان داد که ۴۰٪ از پاسخگویان معتقدند قوانین در سطوح مختلف رعایت نمی‌شود، اما اکثریت قابل توجهی از پاسخگویان هنجارهای غیررسمی را رعایت کرده‌اند (پنجه‌پور، ۱۳۸۱).

- در تحقیقی که توسط مسعود کوثری انجام گرفته است با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر احساس بی‌هنجاری سیاسی در شهروندان تهرانی» نتایج زیر بدست آمده است: در این تحقیق برای سنجش متغیر وابسته (آنومی سیاسی) از چهار شاخص استفاده شده است: احساس آنومی سیاسی، آنومی سیاسی، بی‌هنجاری و تعارض هنجاری. میانگین مشاهده شده (واقعی) در سه شاخص از چهار شاخص (احساس آنومی سیاسی، بی‌هنجاری، تعارض هنجاری) بیش از حد متوسط و حاکی از احساس آنومی سیاسی قابل توجه شهروندان و در شاخص آنومی سیاسی اندکی کمتر از حد متوسط است. بررسی ضرایب همبستگی

دو به دو (پیرسون) وجود روابط معنادار بین متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق را نشان می‌دهد (کوثری، ۱۳۸۱).

- همچنین در تحقیق رفیع‌پور با موضوع «آنومی یا آشفتگی اجتماعی - پژوهشی در زمینه پتانسیل آنومی در شهر تهران» نتایج مرتبط با موضوع این تحقیق به شرح ذیل است:

متغیرهای مربوط به سیستم کنترل پلیس و دستگاه قضائی نیز همبستگی‌های معنی‌دار نشان می‌دهند بدین معنی که عدم کارکرد مناسب این دو سیستم موردتأیید بیشتر پاسخگویان بود و این دو موجب کاهش اعتماد و ملاحظات و همچنین افزایش رفتار آنومیک می‌گردیدند. جالب توجه است که متغیر تحصیلات با متغیرهای رفتار آنومیک رابطه معنی‌دار مثبتی نداشت، بلکه حتی رابطه‌ای درجهت منفی ($r = -0.0480$) اما بدون معنی‌داری بود. به عبارت دیگر با بالا رفتن سطح تحصیلات، میزان اعتماد به سیستم و پای-بندی‌های مذهبی و رعایت هنجارهای سنتی کاهش می‌یابد در مقابل بر روی رفتار آنومیک بی‌تأثیر است یعنی نه موجب کاهش و نه موجب افزایش آن می‌گردد (رفیع‌پور: ۱۳۷۸).

تعاریف مفاهیم

تعریف نظری

عوامل اجتماعی: علیت اجتماعی شامل مواردی می‌شود که می‌توان برخی از عناصر یا عوامل حیات اجتماعی را حائز نقش علت دانست می‌توانیم از علیت اجتماعی، در معنای مجموعه‌ای از عوامل اجتماعی، که جماعاً جهت بروز پدیده‌ای، لازم و کافی هستند یاد کنیم (بیرو، ۱۳۷۵: ۳۴۱).

طبقه اجتماعی: در محدوده یک جامعه یا اجتماع معین از لحاظ میزان قدرت، درآمد، ثروت یا حیثیت و یا ترکیب آزادانه‌ای از این عناصر، به نسبت در ردیف یکدیگرند (گولد، ۱۳۷۶: ۵۶۸-۵۶۷).

آنومی (بی‌هنجاری): حالتی از عدم هنجار بندی یا بی‌ریشگی است که در صورت عدم همخوانی چشم‌داشت‌های فرهنگی با واقعیت‌های اجتماعی پدید می‌آید (کوئن، ۱۳۷۵: ۲۷۹).

آنومی (آنومیا): حالتی است که موجبات بروز احساساتی از قبیل ناامیدی نسبت به آینده، بی‌اعتمادی نسبت به افراد جامعه، بی‌اعتمادی نسبت به مسئولان و مجریان امور و بی‌قدرتی در افراد است (Dean: 196).

نظارت اجتماعی: همه راه‌ها و شیوه‌هایی که برای واداشتن افراد به رعایت چشم‌داشت‌های جامعه به کار برده می‌شود (همان: ۲۵۳).

مشارکت اجتماعی: شرکت فعال در یک گروه را می‌رساند که به فعالیت اجتماعی انجام شده نظر دارد (بیرو، ۱۳۷۵: ۲۵۷).

همبستگی اجتماعی: همبستگی گروهی به معنای آن است که گروه وحدت خود را حفظ کند و با عناصر وحدت‌بخش خویشتن تطابق و همخوانی یابد (همان: ۴۰۰).

ارزش: در واقع ارزش توانائی یک شیء (اندیشه، چیز یا شخص) در ارضای یک میل، یک نیاز، یک تمناى انسان است (همان: ۴۴۵).

شکاف ارزشی: این که ارزش‌های مسلط جامعه به مرور زمان از اعتبار ساقط می‌شود و جای آن را ارزش‌های جدیدی که نسل جوان به آن رغبت نشان می‌دهد می‌گیرد.

تعاریف عملیاتی

نظارت اجتماعی: به دو صورت نظارت بیرونی (کنترل‌های رسمی مانند نظارت از طرف ماموران راهنمایی رانندگی) و نظارت درونی (مانند تعهدهای مذهبی).

مشارکت اجتماعی: از طریق فعالیت و مشارکت دانشجو در گروه‌های دانشجویی و گروه‌های دوستان سنجیده شده است.

طبقه اجتماعی: از طریق شاخص‌های (منزلت‌شغلی، سطح تحصیلات و میزان درآمد والدین) طبقه‌بندی می‌شود.

همبستگی اجتماعی: احساس تعلق خاطر افراد به عناصر وحدت‌بخش و هم‌نوا کننده در جامعه، با شاخص‌های (دینی، ارتباط با افراد دیگر، حساس بودن نسبت به مسائل جامعه).

شکاف ارزشی: به تفاوت گونه‌های ارزشی (اقتصادی، حقوقی، اخلاقی، سیاسی، فرهنگی و دینی) ما در این تحقیق به بررسی شکاف ارزشی در مورد ارزش‌های اقتصادی، فرهنگی و دینی پرداخته‌ایم.

احساس آنومی: برای اندازه‌گیری احساس آنومی نزد پاسخگویان از گویه‌های استاندارد شده لئواسرول استفاده کرده‌ایم. از جمله ناامیدی نسبت به آینده، بی‌اعتمادی به افراد جامعه، بی‌اعتمادی به مسئولان و مجریان امور، بی‌قدرتی.

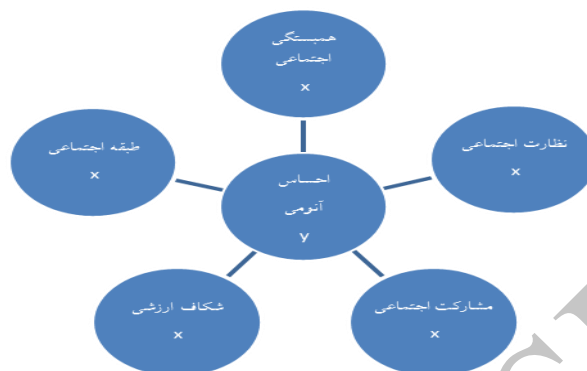
اهداف تحقیق

هدف این تحقیق بررسی احساس آنومی اجتماعی و ارتباط آن با عوامل اجتماعی از جمله: همبستگی اجتماعی، نظارت اجتماعی، طبقه اجتماعی، شکاف ارزشی، مشارکت اجتماعی در میان دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز می‌باشد.

فرضیات تحقیق

۱. بین میزان مشارکت اجتماعی و میزان احساس آنومی در بین دانشجویان رابطه وجود دارد.
۲. میان میزان همبستگی اجتماعی و میزان احساس آنومی در بین دانشجویان رابطه وجود دارد.
۳. احساس آنومی اجتماعی در بین دانشجویان با توجه به میزان نظارت اجتماعی متفاوت می‌باشد.
۴. احساس آنومی اجتماعی در بین دانشجویان با توجه به طبقه اجتماعی آنان متفاوت می‌باشد.

۵. احساس آنومی اجتماعی در بین دانشجویان با توجه به شکاف ارزشی آنان متفاوت می‌باشد.

شکل شماره (۱): مفهومی رابطه احساس آنومی با عوامل اجتماعی

ابزار و روش جامعه آماری

جامعه آماری تحقیق حاضر کلیه دانشجویان دختر و پسر مقطع کارشناسی دانشگاه آزاد واحد تبریز می‌باشد که براساس آخرین آمار دانشگاه، تعداد دانشجویان در سال تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶، ۲۳۳۲۰ نفر می‌باشد.

حجم نمونه آماری

نمونه آماری در این تحقیق تعداد $n=387$ نفر از دانشجویان دختر و پسر است که به صورت نمونه-گیری از نوع روش تصادفی استفاده می‌شود.

تعیین اندازه نمونه آماری

برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده است.

$$n = \frac{\frac{t^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{t^2 pq}{d^2} - 1 \right)}$$

- اندازه جامعه آماری $N=23320$
- ضریب اطمینان ۹۵٪ $t=1/96$
- احتمال وجود صفت $p=0/05$
- دقت احتمالی مطلوب $d=0/04$
- اندازه نمونه آماری $n=387$

روش نمونه‌گیری

شیوه نمونه‌گیری در این تحقیق بصورت نمونه‌گیری مطابق با تفکیک دانشکده و جنسیت پاسخگویان انجام گرفته است. ابتدا بعد از تعیین تخصیص یافته برای هر کدام از دانشکده‌ها، بصورت تصادفی در میان

دانشجویان دختر و پسر دانشکده‌های مختلف توزیع و جمع‌آوری شده است. لازم به ذکر است جهت تسهیل در امور و رعایت روش علمی، ابتدا بر اساس تعداد دانشجویان هر دانشکده نسبت به تعداد کل دانشجویان دانشگاه، حجم نمونه تحقیق حاضر را در هریک از دانشکده‌ها مشخص کرده و در مرحله بعد، براساس تعداد دانشجویان پسر و دختر هر دانشکده نسبت جنسیتی، حجم نمونه تعیین شده است.

ابزار گردآوری داده‌ها

در این تحقیق برای اندازه‌گیری متغیرها، جمع‌آوری داده‌ها و برخی اطلاعات لازم از پرسشنامه استفاده شده است. هم‌چنین براساس چارچوب نظری تحقیق و پیشینه سوالات به صورت بسته طراحی شده است. سوالات براساس اهداف آن‌ها بصورت چهار گزینه‌ای و هم‌چنین ۵ گزینه‌ای (طیف لیکرت) و در سطوح اندازه‌گیری (اسمی، رتبه‌ای و فاصله‌ای) طراحی شده است.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار آماری SPSS نسخه ۱۵ استفاده شده است. به طوری که برای توصیف متغیرهای کیفی از درصد و فراوانی و برای توصیف متغیرهای کمی از شاخص‌های پراکندگی و مرکزی از قبیل میانگین، انحراف استاندارد، حداقل و حداکثر استفاده شد. برای آزمون فرضیه‌ها نیز از ضریب همبستگی پیرسون، T-test و Anova استفاده شده است. هم‌چنین برای تبیین احساس انومی بر اساس متغیرهای مستقل از رگرسیون چندگانه نیز استفاده شده است.

یافته‌های تحقیق

الف) بخش توصیفی

برای توصیف متغیرهای کیفی از درصد و فراوانی و برای توصیف متغیرهای کمی از شاخص‌های پراکندگی و مرکزی از قبیل میانگین، انحراف استاندارد، حداقل و حداکثر استفاده شد.

- توزیع فراوانی منزلت شغلی پدران دانشجویان

براساس اطلاعات جمع‌آوری شده ۷۳٪ از دانشجویان پدران‌شان در کارهای یدی، ۷۶٪ از کارکنان وسایل حمل‌ونقل، ۱۱٪ کارگران ماهر، ۴۲٪ کارکنان دفتری، ۲٪ نیروهای مسلح، ۲۲٪ بازاری، ۴٪ مدیر و ۲٪ متخصص حرفه‌ای بودند.

- توزیع فراوانی منزلت شغلی مادران دانشجویان

براساس اطلاعات جمع‌آوری شده ۸۴٪ از دانشجویان مادران‌شان خانه‌دار، ۵٪ آرایشگر، ۸٪ کارگر، ۳٪ بازنشسته، ۸٪ کارمند و ۲٪ از مادران نیز متخصص حرفه‌ای بودند.

- توزیع فراوانی سطح تحصیلات پدران دانشجویان

براساس اطلاعات جمع‌آوری شده ۴/۵٪ از دانشجویان پدران‌شان بی‌سواد، ۱۴/۶٪ دارای تحصیلات ابتدایی، ۸/۵٪ راهنمایی، ۱۰/۶٪ متوسطه، ۲۴/۹٪ دیپلم، ۹/۸٪ فوق دیپلم، ۱۹/۹٪ لیسانس و ۷/۲٪ از پدران دارای تحصیلات فوق لیسانس و بالاتر بودند.

- توزیع فراوانی سطح تحصیلات مادران دانشجویان

براساس اطلاعات جمع‌آوری شده ۱۰/۷٪ از دانشجویان مادران‌شان بی‌سواد، ۲۱/۱٪ دارای تحصیلات ابتدایی، ۱۱/۲٪ راهنمایی، ۸/۳٪ دبیرستان، ۳۱/۲٪ دیپلم، ۷/۷٪ فوق دیپلم، ۸٪ لیسانس و ۱/۹٪ از مادران دارای تحصیلات فوق لیسانس بودند.

- توزیع فراوانی درآمد خانواده دانشجویان مورد مطالعه

براساس اطلاعات جمع‌آوری شده ۱۳/۵٪ از دانشجویان میزان درآمدشان کمتر از ۲۰۰ هزار تومان، ۳۸/۴٪ بین ۲۰۰-۴۰۰ هزار تومان، ۲۳/۵٪ بین ۴۰۰-۶۰۰ هزار تومان، ۱۱/۳٪ بین ۶۰۰-۸۰۰ هزار تومان، ۸/۱٪ بین ۸۰۰ هزار تا یک میلیون تومان، ۱٪ بین یک میلیون تا یک میلیون و دویست، ۰/۳٪ بین یک میلیون و دویست تا یک میلیون و چهارصد هزار تومان، ۲/۹٪ بیش از یک میلیون و چهارصد هزار تومان بوده است.

- توزیع پراکندگی میزان احساس انومی در دانشجویان مورد مطالعه

بر اساس اطلاعات جدول شماره (۲) ملاحظه می‌شود که متوسط میزان احساس انومی در دانشجویان مورد مطالعه برابر $13/45 \pm 55/61$ محاسبه گردیده که حداقل میزان بروز خشونت ۱۶/۶۷ و حداکثر ۹۵/۸۳ می‌باشد و ضریب کجی (چولگی) $sk=0/24$ است که بیانگر مثبت بودن توزیع داده‌هاست. بطوری که ۲۵٪ پاسخگویان میزان بروز خشونت در خانواده را کمتر از ۴۵/۸۳، ۲۵٪ بین ۴۵/۸۳-۵۴/۱۶، ۲۵٪ بین ۵۴/۱۶-۶۴/۵۸ و ۲۵٪ نیز بیش از ۶۴/۵۸ اظهار کرده‌اند که در مجموع می‌توان گفت میزان بروز خشونت در خانواده کمتر از حد متوسط می‌باشد.

جدول شماره (۲): توزیع پراکندگی میزان احساس انومی و متغیرها

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	واریانس	ضریب کجی	حداقل	حداکثر	چارک اول	انحراف چارک-ها (چارک دوم)	چارک سوم
احساس انومی	۳۸۵	۵۵/۶۱۱	۱۳/۴۵	۱۸۱/۱۱	۱۶/۶۷	۱۶/۶۷	۹۵/۸۳	۴۵/۸۳	۵۴/۱۶	۶۴/۵۸
همبستگی اجتماعی	۳۸۵	۵۹/۷۴	۱۷/۸۲	۳۱۷/۶۳	-۰/۳۱۳	۹/۳۸	۱۰۰	۴۶/۸۷	۶۲/۵	۷۵
نظارت اجتماعی	۳۸۵	۷۹/۱۵	۱۶/۴۳	۲۷۰/۱۸	-۰/۷۸۷	۲۰	۱۰۰	۷۰	۸۵	۹۰
شکاف ارزشی	۳۸۵	۴۵/۱۵	۱۲/۸۹	۱۶۶/۲۲	۰/۶۳	۱۶/۶۷	۱۰۰	۳۷/۵	۴۵/۸۳	۵۰
مشارکت اجتماعی	۳۸۵	۶۰/۵۰	۱۸/۵۵	۳۴۴/۲۰۸	-۰/۴۱۵	۰	۱۰۰	۵۰	۶۲/۵	۷۵

- توزیع پراکندگی میزان همبستگی اجتماعی در دانشجویان مورد مطالعه

بر اساس اطلاعات جدول شماره (۲) ملاحظه می‌شود که متوسط میزان احساس انومی در دانشجویان مورد مطالعه برابر $59/74 \pm 17/82$ محاسبه گردیده که حداقل میزان همبستگی اجتماعی ۹/۳۸ و حداکثر ۱۰۰ می‌باشد.

و ضریب کجی (چولگی) $sk = -0/31$ است که بیانگر منفی بودن توزیع داده‌هاست. به طوری که ۲۵٪ پاسخگویان میزان همبستگی اجتماعی را در میان دانشجویان کمتر از ۴۶/۸۷، ۲۵٪ بین ۴۶/۸۷-۶۲/۵، ۲۵٪ بین ۶۲/۵-۷۵ و ۲۵٪ نیز بیش از ۷۵ اظهار کرده‌اند که در مجموع می‌توان گفت میزان همبستگی اجتماعی در میان دانشجویان در حد متوسط می‌باشد.

- توزیع پراکندگی میزان نظارت اجتماعی در دانشجویان مورد مطالعه

بر اساس اطلاعات جدول شماره (۲) ملاحظه می‌شود که متوسط میزان نظارت اجتماعی در دانشجویان مورد مطالعه برابر $16/43 \pm 79/15$ محاسبه گردیده که حداقل میزان نظارت اجتماعی ۲۰ و حداکثر ۱۰۰ می‌باشد و ضریب کجی (چولگی) $sk = -0/78$ است که بیانگر مثبت بودن توزیع داده‌هاست. بطوری که ۲۵٪ پاسخگویان میزان نظارت اجتماعی را کمتر از ۷۰، ۲۵٪ بین ۷۰-۸۵، ۲۵٪ بین ۸۵-۹۰ و ۲۵٪ نیز بیش از ۹۰ اظهار کرده‌اند که در مجموع می‌توان گفت میزان نظارت اجتماعی بالاتر از حد متوسط می‌باشد.

- توزیع پراکندگی میزان شکاف ارزشی در دانشجویان مورد مطالعه

بر اساس اطلاعات جدول شماره (۲) ملاحظه می‌شود که متوسط میزان شکاف ارزشی در دانشجویان مورد مطالعه برابر $12/89 \pm 45/15$ محاسبه گردیده که حداقل میزان شکاف ارزشی ۱۶/۶۷ و حداکثر ۱۰۰ می‌باشد و ضریب کجی (چولگی) $sk = 0/63$ است که بیانگر مثبت بودن توزیع داده‌هاست. بطوری که ۲۵٪ پاسخگویان میزان شکاف ارزشی را در میان دانشجویان کمتر از ۳۷/۵، ۲۵٪ بین ۳۷/۵-۴۵/۸۳، ۲۵٪ بین ۴۵/۸۳-۵۰ و ۲۵٪ نیز بیش از ۵۰ اظهار کرده‌اند که در مجموع می‌توان گفت میزان شکاف ارزشی در میان دانشجویان کمتر از حد متوسط می‌باشد.

- توزیع پراکندگی میزان مشارکت اجتماعی در دانشجویان مورد مطالعه

بر اساس اطلاعات جدول شماره (۲) ملاحظه می‌شود که متوسط میزان مشارکت اجتماعی در دانشجویان مورد مطالعه برابر $60/50 \pm 18/55$ محاسبه گردیده که حداقل میزان مشارکت اجتماعی صفر و حداکثر ۱۰۰ می‌باشد. و ضریب کجی (چولگی) $sk = -0/41$ است که بیانگر منفی بودن توزیع داده‌هاست. به طوری که ۲۵٪ پاسخگویان میزان مشارکت اجتماعی را در میان دانشجویان کمتر از ۵۰، ۲۵٪ بین ۵۰-۶۲/۵، ۲۵٪ بین ۶۲/۵-۷۵ و ۲۵٪ نیز بیش از ۷۵ اظهار کرده‌اند که در مجموع می‌توان گفت میزان مشارکت اجتماعی در میان دانشجویان کمتر از حد متوسط می‌باشد.

(ب) بخش استنباطی

در این قسمت نیز برای آزمون فرضیه‌ها از ضریب همبستگی پیرسون، T-test و Anova استفاده شده است. هم‌چنین برای تبیین احساس آنومی بر اساس متغیرهای مستقل از رگرسیون چندگانه نیز استفاده شده است.

- همبستگی بین نظارت اجتماعی و احساس آنومی

بر اساس اطلاعات جدول (۳) و مطابق با آزمون ضریب همبستگی پیرسون ملاحظه می‌شود که بین نظارت اجتماعی و احساس آنومی همبستگی معکوس معنی‌داری وجود دارد زیرا ضریب همبستگی پیرسون

برابر $r = -0/19$ با سطح معنی‌داری $p = 0/000$ محاسبه شده است و چون سطح معنی‌داری از $0/05$ کمتر است بنابراین بین دو متغیر فوق همبستگی معکوس وجود دارد و طبق معادله رگرسیون خطی ضریب تبیینی $R^2 = 3$ است. یعنی ۳ درصد از واریانس احساس آنومی در بین دانشجویان براساس نظارت اجتماعی تبیین می‌شود که البته این مقدار درصد بسیار ناچیزی می‌باشد.

جدول شماره (۳): همبستگی بین متغیرها

متغیرها	احساس آنومی
نظارت اجتماعی	$r = -0/193$ $P = 0/000$ $N = 385$
شکاف ارزشی	$r = 0/248$ $P = 0/000$ $N = 385$
مشارکت اجتماعی	$r = -0/288$ $P = 0/000$ $N = 385$
همبستگی اجتماعی	$r = -0/270$ $P = 0/000$ $N = 385$

- همبستگی بین شکاف ارزشی و احساس آنومی براساس اطلاعات جدول (۳) و مطابق با آزمون ضریب همبستگی پیرسون ملاحظه می‌شود که بین شکاف ارزشی و احساس آنومی همبستگی مستقیم معنی‌داری وجود دارد زیرا ضریب همبستگی پیرسون برابر $r = 0/248$ با سطح معنی‌داری $p = 0/000$ محاسبه شده است و چون سطح معنی‌داری از $0/05$ کمتر است بنابراین بین دو متغیر فوق همبستگی مستقیم وجود دارد. طبق معادله رگرسیون خطی ضریب تبیینی $R^2 = 6$ است. یعنی ۶ درصد از واریانس احساس آنومی در بین دانشجویان براساس شکاف ارزشی تبیین می‌شود که البته این مقدار درصد ناچیزی می‌باشد.

- همبستگی بین مشارکت اجتماعی و احساس آنومی براساس اطلاعات جدول (۳) و مطابق با آزمون ضریب همبستگی پیرسون ملاحظه می‌شود که بین مشارکت اجتماعی و احساس آنومی همبستگی معکوس معنی‌داری وجود دارد زیرا ضریب همبستگی پیرسون برابر $r = -0/288$ با سطح معنی‌داری $p = 0/000$ محاسبه شده است و چون سطح معنی‌داری از $0/05$ کمتر است بنابراین بین دو متغیر فوق همبستگی معکوس وجود دارد و طبق معادله رگرسیون خطی ضریب

تبیینی $R^2=8$ است. یعنی ۸ درصد از واریانس احساس انومی در بین دانشجویان براساس مشارکت اجتماعی تبیین می‌شود. یعنی با افزایش مشارکت اجتماعی دانشجویان میزان احساس انومی کاهش می‌یابد.

- همبستگی بین میزان احساس انومی و همبستگی اجتماعی

براساس اطلاعات جدول (۳) و مطابق با آزمون ضریب همبستگی پیرسون ملاحظه می‌شود که بین همبستگی اجتماعی و احساس انومی همبستگی معکوس معنی‌داری وجود دارد زیرا ضریب همبستگی پیرسون برابر $r=-0/27$ با سطح معنی‌داری $p=0/000$ بدست آمده است و چون سطح معنی‌داری از $0/05$ کمتر است بنابراین بین دو متغیر فوق همبستگی معکوس وجود دارد. طبق معادله رگرسیون خطی ضریب تبیینی $R^2=7$ است. یعنی ۷ درصد از واریانس احساس انومی در بین دانشجویان بر اساس همبستگی اجتماعی تبیین می‌شود. یعنی با افزایش همبستگی اجتماعی دانشجویان میزان احساس انومی در آنان کاهش می‌یابد.

- مقایسه میزان احساس انومی در بین دانشجویان براساس طبقه اجتماعی آنان

براساس اطلاعات جدول ملاحظه (۳) می‌شود که متوسط میزان احساس انومی در بین دانشجویان طبقه اجتماعی پایین برابر $53/15$ با انحراف استاندارد $13/25$ ، طبقه متوسط برابر $56/24$ با انحراف استاندارد $13/25$ و در دانشجویان طبقه بالا میزان احساس انومی برابر $59/37$ با انحراف استاندارد $14/92$ به دست آمده است که مطابق آزمون تحلیل واریانس مقدار $F=3/18$ با سطح معنی‌داری $P=0/04$ محاسبه گردیده که نشان می‌دهد میزان احساس انومی در بین دانشجویان براساس طبقه اجتماعی معنی‌دار می‌باشد و احساس انومی در بین دانشجویان طبقه اجتماعی بالا بیشتر از سایر گروه‌ها می‌باشد.

جدول شماره (۴): مقایسه میزان احساس انومی در بین دانشجویان براساس طبقه اجتماعی آنان

طبقه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	حداقل	حداکثر
طبقه پایین	۱۰۷	۵۳/۱۵	۱۳/۲۵	۱۶/۶۷	۹۱/۶۷
طبقه متوسط	۲۵۰	۵۶/۲۴	۱۳/۲۵	۲۰/۸۳	۹۵/۸۳
طبقه بالا	۲۸	۵۹/۳۷	۱۴/۹۲	۳۵/۴۲	۸۵/۴۲
کل	۳۸۵	۵۵/۶۱	۱۳/۴۵	۱۶/۶۷	۹۵/۸۳
گروه‌ها	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	مقدار F	سطح معنی‌دار
بین گروه‌ها	۱۱۴۱/۹۶	۲	۵۷۰/۹۸	۳/۱۸۹	۰/۰۴۲
درون گروه‌ها	۶۸۴۰۵/۹۲	۳۸۲	۱۷۹/۰۷		
کل	۶۹۵۴۷/۸۹	۳۸۴			

مقایسه چندگانه

متغیر وابسته: انومی

آزمون

LSD

سطح اطمینان ۰/۹۵

طبقه بالا طبقه پایین درجه اطمینان انحراف استاندارد اختلاف نتایج گروه (J) نتایج گروه (I)

میانگین (I-J)					
طبقه متوسط	طبقه پایین	* -۳/۰۸۷۵	۱/۵۴۵۹۲	۰/۰۴۷	-۶/۱۲۷۰
طبقه بالا		۶۲۲۰۸	۲/۸۴۰۶۱	۰/۰۲۹	-۱۱/۸۰۶۰
طبقه متوسط	طبقه پایین	* ۳/۰۸۷۵	۱/۵۴۵۹۲	۰/۰۴۷	۰/۴۷۹
طبقه بالا		-۳/۱۳۳۳	۲/۶۶۶۹۷	۰/۲۴۱	-۸/۳۷۶۸
طبقه پایین	طبقه بالا	* ۶/۲۲۰۸	۲/۸۴۰۶۱	۰/۰۲۹	۰/۶۳۵۶
طبقه متوسط		۳/۱۳۳۳	۲/۶۶۶۹۷	۰/۲۴۱	-۲/۱۱۰۱

سطح معنی‌داری آزمون ۰/۰۵

تبیین احساس انومی براساس متغیرهای مستقل پایگاه اجتماعی-اقتصادی، نظارت اجتماعی، شکاف نسلی، همبستگی اجتماعی به منظور تبیین میزان احساس انومی براساس مجموع متغیرهای مستقل از رگرسیون چندگانه به روش گام به گام استفاده شد که در نهایت طبق اطلاعات جدول شماره (۵) ملاحظه می‌شود که در مجموع ۳ متغیر مستقل مهم در شکل رگرسیونی باقی ماندند که ضریب همبستگی چندگانه آن‌ها با میزان احساس انومی برابر $R=0/37$ با ضریب تبیینی برابر $R^2=0/14$ و ضریب تبیین خالص برابر $\bar{R}^2=0/13$ می‌باشند. مقدار به دست آمده از این ضریب بیانگر آن است که حدود ۱۴ درصد از واریانس احساس انومی توسط متغیرهای مستقل موجود در شکل رگرسیونی تبیین می‌گردد. هم‌چنین شکل رگرسیونی تبیین شده براساس آزمون تحلیل واریانس، خطی است زیرا مقدار آزمون F برای تعیین معنی‌داری اثر متغیرهای مستقل بر میزان احساس انومی برابر $F=20/57$ با سطح معنی‌داری $P=0/000$ می‌باشد.

جدول شماره (۵): ضریب همبستگی چندگانه برای تبیین میزان احساس انومی در بین دانشجویان

شکل	ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تبیین	ضریب تبیین خالص	اشتباه معیار برآورد
۱	۰/۲۷۶	۰/۰۷۶	۰/۰۷۳	۱۲/۹۲۳
۲	۰/۳۵۱	۰/۱۲۳	۰/۱۱۸	۱۲/۶۰۵
۳	۰/۳۷۹	۰/۱۴۴	۰/۱۳۷	۱۲/۴۷۴

متغیر وابسته: میزان احساس انومی در بین دانشجویان
متغیرهای مستقل موجود در شکل: مشارکت اجتماعی، شکاف ارزشی، همبستگی اجتماعی

جدول شماره (۶): تحلیل واریانس برای آزمون معنی‌داری شکل رگرسیونی

شکل	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معنی‌داری
رگرسیون	۹۶۰۶/۷۱	۳	۳۲۰۲/۲۳	۲۰/۵۷۹	۰/۰۰۰
باقی مانده	۵۷۲۶۲/۴۳	۳۶۸	۱۵۵/۶۰۴		
کل	۶۶۸۶۹/۱۵	۳۷۱			

در مجموع طبق اطلاعات جدول شماره (۷) و با توجه به ضرایب بتاهای استاندارد نشده ملاحظه می‌شود که بامقدار ثابت (α) برابر $۵۹/۹۳$ ، مشارکت اجتماعی با بتای $\beta = -۰/۱۱$ ، شکاف ارزشی $\beta = ۰/۲۲۴$ ، همبستگی اجتماعی با بتای $\beta = -۰/۱۲۲$ در تبیین میزان احساس انومی سهم معنی‌داری دارند. در نهایت با حذف مقدار ثابت آلفا (α) از طریق استاندارد کردن مقادیر متغیرهای مستقل ملاحظه می‌شود که به ترتیب مشارکت با بتای $\beta = -۰/۲۴$ ، شکاف ارزشی با بتای $\beta = ۰/۲۲$ ، همبستگی اجتماعی با بتای $\beta = -۰/۱۶۳$ به ترتیب بیشترین تاثیر را در پیش‌بینی احساس انومی در بین دانشجویان مورد مطالعه دارند.

جدول شماره (۷): ضرایب متغیرهای مستقل باقیمانده در شکل رگرسیونی به روش گام به گام

اختلاف میانگین.	t	ضرایب استاندارد شده		ترتیب ورود متغیرهای مستقل در شکل
		Beta	انحراف استاندارد	
۰/۰۰۰	۲۲/۷۷۳		۲/۲۷۳	مقدار ثابت
۰/۰۰۰	-۵/۵۱۳	-۰/۲۷۶	۰/۰۳۶	مشارکت
۰/۰۰۰	۱۶/۱۸۶		۳/۴۵۲	مقدار ثابت
۰/۰۰۰	-۴/۸۶۱	-۰/۲۴۰	۰/۰۳۶	مشارکت
۰/۰۰۰	۴/۴۵۹	۰/۲۲۰	۰/۰۵۱	شکاف ارزشی
۰/۰۰۰	۱۶/۲۸۷		۶/۸۳	مقدار ثابت
۰/۰۰۴	-۲/۹۱۹	-۰/۱۶۲	۰/۰۴	مشارکت
۰/۰۰۰	۴/۴۳۹	۰/۲۱۷	۰/۰۵	شکاف ارزشی
۰/۰۰۳	-۲/۹۶۸	-۰/۱۶۳	۰/۰۴۱	همبستگی اجتماعی

نتیجه‌گیری

در فصل حاضر به تفسیر نتایج حاصل از تحقیق می‌پردازیم و هم‌چنین به مقایسه نتایج با نظریات مربوط به «احساس انومی» پرداخته و در قسمت آخر فصل پیشنهادهایی مربوط به تحقیق حاضر شده است. این تحقیق به منظور تعیین عوامل (فردی و اجتماعی) بر احساس انومی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد تبریز شروع شد. در این بررسی منظور از انومی حالتی را شامل می‌شود که شرایط موجب بروز احساساتی از قبیل ناامیدی نسبت به آینده، بی‌اعتمادی نسبت به افراد جامعه، بی‌اعتمادی نسبت به مسئولان و مجریان امور و بی‌قدرتی در افراد است. هرچند مفهوم انومی (نابسامانی اجتماعی) به معنای مختلف نیز به کار رفته است. از جمله به معنای «بی‌سامانی شخصی» است. آن چنان که فرد بی‌قانون یا سردرگم می‌شود و یا به معنای نابسامانی اجتماعی است یعنی موقعیت‌های اجتماعی که در آن خود هنجارها با یکدیگر کشمکش داشته و فرد به تلاش خود برای همسازیش با خواسته‌های متناقض به دردمرزی افتد و در نهایت این که «انومی» وضعیتی از اجتماع را شامل می‌شود که همه هنجارهای آن از بین رفته و قانون قاعده‌ای در کار نیست و خود به خود نظم جامعه نیز از بین رفته است.

هم‌چنین دور‌کیم رونق‌اقتصادی را نیز همانند رکود می‌داند که می‌تواند پیامدهایی داشته باشد، به ویژه اگر تغییرهای شرایط بالندگی اقتصادی ناگهانی باشد. تصور بر این است که حالت ناگهانی این تغییرهای گسترده آرزوها را فراتر از امکان تحقق آن آرزوها می‌برد و این هم باعث می‌شود دستگاه نظم‌دهنده جامعه با مانع روبرو شود. دور‌کیم در مورد مشارکت اجتماعی و ارتباط آن با آنومی چنین مطرح می‌کند که پهنه میدان عمل متقابل اعضای گروه با یکدیگر است. و به نوعی فراوانی عمل متقابل الگودار، گواه بر درجه یکپارچگی بوده و آن نیز نشان از توافق بالاست که در چنین صورتی رفتار انحرافی (آنومی) کمتر رخ می‌دهد. در این میان اتيکینسون به جنبه کنترل یا نظارت اجتماعی چنین تاکید می‌کند که میزان مجازات برای کارهای خلاف سنگین باشد و هم‌چنین احتمال کشف اعمال خلاف نیز بالا باشد.

در این خصوص رابرتسون نیز در نظارت‌های (بیرونی و درونی) به جنبه درونی آن تأکید کرده و چنین می‌آورد که کنترل‌های اجتماعی حتماً لازم نیست از طریق تأثیر و نفوذ مستقیم به اجرا درآید بلکه با پیروی از انتظارهای اجتماعی، به طور درونی آن‌ها را اجرا می‌کنیم.

چنان‌چه دیوید رابرتسون و فروید نیز مطرح می‌کنند که نظارت اجتماعی، انسان‌ها را دارای سیستم کنترل درونی می‌داند و از عوامل مهم کنترل و نظارت درونی مذهب را مطرح می‌کنند.

پارسونز نیز در مورد ارزش‌ها و ارتباط آن با آنومی چنین مطرح می‌کند؛ زمانی که ارزش‌های نسل گذشته بصورت الگوهای فرهنگی پذیرفته شوند زمینه رفتار انحرافی و بی‌هنجاری (آنومی) از بین می‌رود ولی زمانی که این ارزش‌ها برای نسل‌های بعدی در حد الگو نبوده و غریب باشد خود به خود زمینه تفاوت و شکاف ارزش پیش می‌آید که این نیز منجر به آنومی شده و زمینه آن را گسترش می‌دهد در ارتباط همبستگی اجتماعی و آنومی رابرتسون از نظریه‌های دور‌کیم چنین استنباط می‌کند که کسانی که با اجتماع خود همبستگی دارند، تمایل به تبعیت از مقررات را دارند. در حالی که کسانی که از اجتماع خود بریده‌اند ممکن است تمایل به نقص آن مقررات داشته باشند.

رفیع‌پور نیز با تکرار نظریات کاپلان و پک چنین مطرح می‌کند که عدم موفقیت در روابط اجتماعی با آنومی می‌پردازد.

پیشنهاداتی عملی

۱. با توجه به این که مشارکت اجتماعی و احساس آنومی رابطه معکوس دارند. لذا لازم است جهت کاهش احساس آنومی در بین دانشجویان سعی شود زمینه‌های مشارکت آن‌ها در فعالیت‌های گروهی و جمعی فراهم آید تا بدین طریق نسبت به کاهش احساس آنومی در جامعه اقدام شود.

۲. با لحاظ این که میزان همبستگی اجتماعی و احساس آنومی رابطه معکوس دارند لذا سعی شود موانع همبستگی شناسایی و نسبت به رفع آن‌ها اقدام شده و نیز زمینه‌ها و شرایط افزایش همبستگی در میان دانشجویان تقویت شود تا بدین طریق آنومی در جامعه را کاهش داد.

۳. این که نظارت‌های اجتماعی با افزایش خود زمینه‌های احساس آنومی را پایین می‌آورد باید که نسبت به اصولی‌تر کردن نظارت‌های اجتماعی اقدام شود و سعی شود بیشتر نظارت به حالت نامحسوس بوده و از جنبه نظارت درونی نسبت به رغبت دانشجویان به این بحث اقداماتی صورت پذیرد.
۴. باتوجه به این که افزایش شکاف ارزشی بین والدین و دانشجویان خودبه‌خود باعث افزایش احساس آنومی می‌شود لذا لازم است که نسبت به یافتن مشترکات ارزشی نسل‌های گذشته و فعلی اقدام و به نوعی به تقویت آن‌ها پرداخت تا دانشجویان بین ارزش‌های والدین و ارزش‌های خود احساس فاصله و شکاف نکنند.
۵. به نظر می‌رسد باید که تحقیقاتی با موضوعات مشابه ولی ژرف‌نگر برای یافتن برخی موارد جزئی ولی حساس و بیشتر به صورت میدانی و مشارکت فعال تحقیقاتی انجام گیرد.

منابع

- بیرو، آ. (۱۳۸۰). **فرهنگ علوم اجتماعی**. ترجمه: ب. ساروخانی. تهران: نشر فکوهی.
- پنجه‌پور، ن. (۱۳۸۱). عوامل اجتماعی مؤثر بر آنومی در بین دانش‌آموزان. **مجله آموزه**. دوره اول، شماره ۱۵.
- پیران، پ. (۱۳۸۴). **آنومی در تهران**. تهران: خانه هنرمندان، (سخنرانی).
- رفیع‌پور، ف. (۱۳۷۷). **توسعه و تضاد**. تهران: ناشر شرکت سهامی انتشار.
- رفیع‌پور، ف. (۱۳۷۸). **آنومی یا آسفتگی اجتماعی**. تهران: انتشارات سروش.
- شیخاوندی، د. (۱۳۸۴). **جامعه‌شناسی انحرافات و مسائل جامعیتی ایران**. تهران: نشر قطره.
- کوثری، م. (۱۳۸۲). آنومی سیاسی در ایران. **نامه علوم اجتماعی**، شماره ۲۱.
- کوزر، ل. (۱۳۷۷). **زندگی و اندیشه بزرگان جامعه‌شناسی**. ترجمه: م. ثلاثی. تهران: انتشارات علمی.
- کوزر، ل؛ و دیگری. (۱۳۷۸). **نظریه‌های بنیادی جامعه‌شناختی**. ترجمه: ه. نائی، تهران: نشر نی.
- کوئن، ب. (۱۳۷۷). **درآمدی بر جامعه‌شناسی**. ترجمه: م. ثلاثی. تهران: نشر توتیا.
- گولد، ج؛ و دیگری. (۱۳۷۶). **فرهنگ علوم اجتماعی**. ترجمه: م. ازکیا و دیگری. تهران: مازیار.
- Morrison, ken. (1995). **Marx, Durkheim, weber: formation of Modern social Thought**. USA and UK, sege publication.